

Toch nog spanning bij Russische presidentsverkiezingen

Jan Limbeek

Bij de Russische presidentsverkiezingen van 2008 was de kans 100 procent dat Dmitri Medvedev de nieuwe president zou worden. De kans dat Vladimir Poetin bij de komende presidentsverkiezingen van 4 maart 2012 president wordt is teruggelopen naar 98 procent. Het is goed mogelijk dat Poetin niet in de eerste ronde verkozen zal worden, hetgeen hij – naar verluidt – al als een nederlaag zou beschouwen. Niemand kan meer met absolute zekerheid zeggen dat [Poetin verkozen zal worden tot president](#) indien de verkiezingen eerlijk zullen verlopen én het Kremlin een serieuze tegenkandidaat toelaat.

In 2008 was de samenleving politiek stabiel en optimistisch gestemd. De welvaart nam jaar in jaar uit snel toe. Dit is niet meer zo, waardoor de steun voor het Kremlin logischerwijs afgenomen is. Bovendien nadert de uiterste houdbaarheidsdatum voor Poetin. Zijn jarenlange populariteit kan verklaard worden uit de enorme inkomensgroei van de gemiddelde Rus en doordat hij een eind maakte aan de chaos van de jaren negentig. Nu is Rusland een geheel ander land geworden. De herwonnen stabiliteit waar Poetin en zijn partij tot vervelends toe op hameren, maakt niet zoveel indruk meer. De jaren negentig zijn al lang geleden.

Niettemin rekenen veel deskundigen erop dat Poetin nog voldoende steun overhoudt om direct verkozen te worden. Er zijn echter drie redenen waarom een verrassing zou kunnen optreden.

1. De Doemaverkiezingen van 4 december 2011 resulteerden in een minder grote aanhang van machtspartij Verenigd Rusland (VR). De daaropvolgende maatschappelijke protesten tegen verkiezingsfraude ondermijnden Poetins geliefde politieke stabiliteit. Ongetwijfeld hoopte het Kremlin dat twee maanden na de Doemaverkiezingen en zes weken na de laatste demonstratie van 24 december de fut er bij de meeste demonstranten wel uit was. De grote demonstratie van 4 februari 2012 liet evenwel zien dat de protestbeweging minstens zo krachtig is gebleven. Hoewel de protesten op 4 februari voornamelijk een Moskous verschijnsel waren, trotseerden zo'n 80.000 deelnemers de ijzige kou (-15 graden Celsius). In een stad met 12 miljoen inwoners zonder traditie van grootschalige straatprotesten, behalve in de nadagen van de Sovjet-Unie, is dit best veel. Het lijkt waarschijnlijk dat de volgende demonstratie van 26 februari minstens zo omvangrijk zal worden. Wie weet hoeveel anti-Poetin stemmers de protesten nog zullen opleveren.
2. De mogelijkheid om een onwelgevallige uitslag middels fraude te corrigeren is kleiner geworden, omdat het Kremlin nu ook zuivere verkiezingen zegt te willen en actieve Russen veel beter gaan opletten om fraude te voorkomen. In sommige gebieden, zoals de Noordelijke Kaukasus, zal dit niet lukken, maar in Moskou zeker wel. Een van de prominentste oppositiefiguren, de ambitieuze anti-corruptieblogger en nationalist Aleksej Navalny, heeft een website gemaakt (rosvybory.org), waarop vrijwilligers zich kunnen aanmelden als waarnemer op een stembureau. Hij streeft ernaar op elk bureau twee,

mogelijk drie waarnemers te hebben. Op de site worden verkiezingsschendingen op een kaart bijgehouden.

3. Het deelnemersveld is nu uitgebreid met een onafhankelijke kandidaat: Michail Prochorov, een 46-jarige vrijgezel die met een vermogen van 22,7 miljard dollar de op [een na rijkste man](#) van Rusland is. Daarom kan hij een kostbare campagne voeren. Hoewel veel Russen Prochorov ervan verdenken een Kremlin-project te zijn – wat in Rusland al heel snel gedacht wordt –, is hij de enige potentiële bedreiging voor Poetin. Zonder Prochorov lijkt het deelnemersveld op dat van 2008. Ondanks de huidige, veel slechtere omstandigheden voor Poetin dan voor Medvedev in 2008, is het moeilijk voorstelbaar dat een andere kandidaat een tweede ronde zou kunnen bereiken. Eens te meer is duidelijk geworden dat controle op het deelnemersveld de overwinning voor Poetin vrijwel garandeert. Alleen Prochorov kan nog roet in het eten gooien.

In 2008 waren de communist Gennadi Zjoeganov, de ultranationalistische clown Vladimir Zjirinovski en de 'liberale' nitwit Andrej Bogdanov de tegenkandidaten van Medvedev. Met zulke tegenstanders was het onmogelijk voor Medvedev om *niet* te winnen. Hij won dan ook met 71,3 procent van de stemmen. Zjoeganov haalde 18 procent van de stemmen, Zjirinovski 9,5 procent en Bogdanov 1,3 procent.

Prochorov (r) in gesprek met oligarch Vladimir Potanin. Foto: mprochorov.com

Bij de komende presidentsverkiezingen doen Zjoeganov en Zjirinovski ook weer mee. Zjoeganov voor de vierde keer (in 1996, 2000 en 2008 was hij ook van de partij) en Zjirinovski zelfs voor de vijfde keer (1991, 1996, 2000, 2008). Sergej Mironov van de sociaal-democratische partij Rechtvaardig Rusland (SR) doet pas voor de tweede keer mee. In 2004 was hij ook kandidaat. Toen adviseerde hij niet op zichzelf maar op Poetin te stemmen. Toch haalde hij nog 0,75 procent. In 2008 adviseerde zijn partij SR om op Medvedev te stemmen. Dit zijn de drie tegenstanders van Poetin die afgevaardigd worden door partijen die in de Doema zetelen.

Verder hadden zich nog drie kandidaten aangemeld die niet afgevaardigd werden door parlementaire partijen en voor 18 januari aan zware eisen moesten voldoen om officieel geregistreerd te worden. Twee van hen werden afgewezen. Het ging om Grigori Javlinski, de links-liberale egotripper, die aan de presidentsverkiezingen van 1996 en 2000 ook al had meegedaan en volstrekt kansloos verloor. Hij haalde toen respectievelijk 7,3 en 5,8 procent van de stemmen. Javlinski werd afgewezen als kandidaat voor de huidige verkiezingen omdat de kiescommissie een kwart van de vereiste twee miljoen steunbetuigingen afkeurde. Dit is te meer vreemd omdat aangekondigd is dat er voor de volgende verkiezingen nauwelijks handtekeningen nodig zijn voor de registratie van presidentskandidaten en politieke partijen. Het staat overigens niet vast dat president Poetin deze en andere politieke hervormingen zal doorvoeren.

De andere kandidaat die afgewezen werd was Dmitri Mezentsev, de gouverneur van de Oost-Siberische provincie Irkoetsk. De kandidatuur van Mezentsev was bedoeld om de verkiezingen wettig te houden als er geen andere kandidaten zouden zijn. Dit was niet het geval, daarom kon Mezentsev makkelijk wegvallen. Wat hij niet erg vond. Alleen multimiljardair Michail Prochorov werd geregistreerd.

Op Poetin en Prochorov na hebben alle kandidaten bewezen krachteloos te zijn. Maar waarom zou Prochorov wel wat voorstellen? Een blik op de peilingen geeft immers weinig grond voor optimisme. Het is echter logisch dat hij zich gedeisd hield in januari, want hij moest eerst officieel geregistreerd worden als kandidaat. Als hij zich te voortvarend en succesvol had betoond, zou hij waarschijnlijk afgewezen worden. Zelfs in januari stond volgens opiniebureau [VtsIOM](#) Prochorov al stevig op de tweede plaats in Moskou en Sint Petersburg met respectievelijk 12 en 11 procent van de kiezers (Poetin zou 43 en 47 procent halen).

De tijd die Prochorov heeft tot de verkiezingen is weliswaar kort, maar indien hij de tweede ronde haalt, heeft hij nog drie weken extra. Een tweede ronde zal zo nodig plaatsvinden op 25 maart. Overigens is Prochorovs rijkdom tegelijkertijd zijn achilleshiel, want Russen houden niet van oligarchen.

Het lijkt onlogisch dat Prochorov slechts zou dienen als electorale schaamlap van het Kremlin. Want waarom zou Prochorov, in alle opzichten bijzonder succesvol, zich voor een opzette lenen. Bovendien was hij in de zomer van 2011 [partijleider van Rechtse Zaak](#), totdat hij zich te onafhankelijk betoonde en het veld moest ruimen.

Peilingen

Volgens peilingen van de grote opiniebureaus – VTsIOM, Levada en FOM – haalt Poetin in de eerste ronde met gemak minstens 50 procent van de stemmen en wordt daarmee direct Ruslands nieuwe president. Als Poetin minder dan 50 procent in de peilingen haalt, dan komt dit doordat alle antwoorden meegeteld worden, dus ook van degenen die niet gaan stemmen. Als er rekening wordt gehouden met een lagere opkomst dan 100 procent, dan krijgen Poetin en alle overige kandidaten een hoger percentage.

Het Levada Centrum stelde een open en een gesloten verkiezingsvraag, waarvan de resultaten behoorlijk kunnen afwijken. In tabel 1 is sprake van een open vraag waarin de ondervraagden zelf een politicus mogen noemen. Dan weet een groot deel van de ondervraagden niet op wie ze zou stemmen: in januari 2012 gaf 40 procent geen naam, daarvoor nog meer. In tabel 2 geven de interviewers van tevoren een lijst actuele namen van kandidaten waaruit de ondervraagden kunnen kiezen.

De waarschijnlijke opkomst zal niet boven de 70 procent uitkomen en is dus aanmerkelijk lager dan in deze opiniepeiling. Een deel van de ondervraagden die zegt te gaan stemmen, zal dit uiteindelijk niet doen. Een deel van de ondervraagden zal bovendien andere voorkeuren hebben dan ze uitspreken. De laatste kolom van tabel 2 geeft schijnbaarheid.

Alle hieronder weergegeven enquêtes van het Levada Centrum zijn gebaseerd op een peiling van 20-23 januari 2012 onder 1.600 ondervraagden van 18 jaar en ouder,

woonachtig in 130 steden en dorpen in 45 regio's. De foutmarge is naar eigen zeggen maximaal 3,4 procent.

Tabel 1 Levada-vraag: Als er komende zondag presidentsverkiezingen zouden zijn, zou u dan deelnemen en, zo ja, op wie zou u dan stemmen? (Open vraag, één antwoord mogelijk, percentage)

	Jan	Feb	Mrt	Mei	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan
	2011										2012
Vladimir Poetin	23	22	22	24	23	23	27	36	31	36	37
Dmitri Medvedev	18	19	19	21	18	16	13	9	7	3	<1
Gennadi Zjoeganov	5	6	6	5	5	5	6	6	8	6	8
Vladimir Zjirinovski	3	4	4	4	4	5	5	5	6	7	5
Michail Prochorov	-	-	-	-	-	<1	-	-	-	2	4
Sergej Mironov	-	<1	<1	1	-	1	-	-	-	2	4
Overigen	2	2	2	1	3	2	3	3	4	1	1
Weet niet op wie ik ga stemmen	24	22	19	19	23	32	21	24	23	22	17
Ga niet stemmen	11	17	17	12	12	10	11	11	12	9	14
Weet niet of ik ga stemmen	13	11	12	12	12	9	13	10	10	11	9

Opm. Eind september 2011 werd duidelijk dat Poetin de officiële Kremlin-kandidaat zou worden en daardoor zou een stem op Medvedev niet meer kunnen. Verreweg de meeste kiezers die op Medvedev wilden stemmen, geven nu hun stem aan Poetin. De voorkeuren voor beide politici zouden opgeteld moeten worden. Doe je dit niet, dan lijkt het alsof Poetin sinds september 2011 populairder is geworden.

Bron: www.levada.ru

Tabel 2 Levada-vraag: Gaat u stemmen bij de komende verkiezingen en, zo ja, op wie van de volgende kandidaten? (Gesloten vraag, één antwoord mogelijk, percentage)

	% van de ondervraagden	% van de gekwalificeerde opkomst*
Vladimir Poetin	43	63
Gennadi Zjoeganov	11	15
Vladimir Zjirinovski	7	8
Michail Prochorov	4	5
Sergej Mironov	3	5
Grigiri Javlinski	1	2
Dmitri Mezentsev	1	<1
Ongeldig stemmen	1	1
Ik ga stemmen maar weet nog niet op wie	9	
Weet niet of ik ga stemmen	7	
Ga niet stemmen	14	

* Degenen die weten dat ze gaan stemmen en op wie.

Bron: www.levada.ru

De opiniepeilingen van VTsIOM (tabel 3) laten een positiever beeld zien voor de machthebbers. Maar heel veel scheelt dit niet. De resultaten van de verschillende bureaus laten zich niet precies vergelijken omdat de vragen of antwoordcategorieën waaruit respondenten kunnen kiezen verschillen. In tabel 2 van Levada zit bijvoorbeeld een antwoordcategorie extra ('Ik ga stemmen maar weet nog niet op wie') vergeleken met tabel 3 van het VTsIOM. Verwijderen we die categorie, dan krijgt Poetin er vier procentpunt bij en zou hij in januari zo'n 47 procent krijgen. Niet veel minder dan bij VTsIOM.

Tabel 3 VTsIOM-vraag: Als er komende zondag presidentsverkiezingen zouden worden gehouden, op welke van de volgende kandidaten zou u dan – waarschijnlijk – stemmen? (Gesloten vraag, één antwoord mogelijk, percentage)

	7-8 jan	14-15 jan	21-22 jan	28-29 jan
	2012			
Poetin	48	52	49	52
Zjoeganov	10	11	11	8
Zjirinovski	9	9	9	8
Prochorov	3	2	4	4
Mironov	5	4	6	4
Javlinski	2	1	2	–
Ga niet stemmen	9	10	9	11
Moeilijk te zeggen	10	9	9	10

Bron: wciom.ru

Opm. De gegevens van VTsIOM zijn gebaseerd op een onderzoek van 28 en 29 januari onder 1.600 respondenten uit 138 plaatsen in 46 regio's. Net als bij het Levada Centrum noemen ze als maximale foutmarge 3,4 procent.

Ook bij het FOM (tabel 4) is te zien dat de populariteit van het electoraat voor Poetin in 2011 duidelijk begon te verminderen, met een dieptepunt van 41 procent op 26 november 2011. Sindsdien is de steun voor Poetin weer wat gegroeid, maar een aanhang van rond de 60 procent van eerdere jaren wordt niet meer gehaald.

Tabel 4 FOM-vraag: Op wie zou u stemmen? (Gesloten vraag, één antwoord mogelijk, percentage)

	31 jan 2009	30 jan 2010	29 jan 2011	26 nov 2011	24 dec 2011	28 jan 2012
Poetin	58	61	53	41	44	46
Zjoeganov	7	5	6	10	12	9
Zjirinovski	8	7	8	11	11	9
Prochorov	-	-	-	-	4	5
Mironov	-	-	-	4	4	3
Ga niet stemmen	12	11	11	11	9	11
Weet niet	7	8	14	15	12	14

Opm. Onderzoek onder 3.000 respondenten uit 204 plaatsen in 64 provincies

Bron: fom.ru

Het is vanzelfsprekend dat Poetin minder stemmen zal krijgen dan in het verleden het geval was, omdat de gemiddelde Rus hun leiders het afgelopen jaar minder waardeerden. Tabel 5 van het VTsIOM en tabellen 6 en 7 van het Levada Centrum geven niet dezelfde uitkomst maar wel dezelfde trend.

Tabel 5 VTsIOM-vraag: Bent u in het algemeen tevreden met de activiteiten van de president en de premier (Gesloten vraag, één antwoord mogelijk, percentage tevredenen)

	Jan	Feb	Mrt	Mei	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	(10-11)Dec	7-8	14-15	21-22	28-29	
												Jan 2012			
President Medvedev	66	62	63	62	62	63	60	57	59	51	57	57	55	56	
Premier Poetin	68	65	66	65	65	64	62	60	61	51	58	60	58	59	

Bron: wciom.ru

Tabel 6 Levada-vraag: Keurt u in het algemeen de activiteiten goed of niet van Dmitry Medvedev als president?

	Jan	Feb	Mrt	Mei	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	
	2011											2012
Keur goed	69	69	66	69	66	63	62	62	62	57	57	
Keur niet goed	29	29	32	29	32	35	36	35	37	42	41	
Geen antwoord	2	2	2	2	2	2	2	3	1	1	2	

Bron: www.levada.ru

Tabel 7 Levada-vraag: Keurt u in het algemeen de activiteiten goed of niet van Vladimir Poetin als regeringsleider?

	Jan	Feb	Mrt	Mei	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	
	2011											2012
Keur goed	72	73	69	69	68	68	68	66	67	63	64	
Keur niet goed	25	25	29	29	31	30	31	31	32	36	34	
Geen antwoord	3	2	2	2	1	2	2	3	1	1	2	

Bron: www.levada.ru

De bovenstaande onderzoeken tonen een wat lagere populariteit voor Poetin aan, maar desondanks nog ruimschoots voldoende om de verkiezingen te winnen. Toch zijn de resultaten niet geruststellend voor het Kremlin. Niet alleen omdat de respondenten niet de waarheid hoeven te vertellen of van mening kunnen veranderen, maar vooral omdat de opkomst veel lager kan uitvallen.

Ook op een zeer lange termijn komt Poetin er goed vanaf. Hij wordt door de bevolking volgens een peiling van VTsIOM gezien als de leider onder wie Rusland zich de afgelopen honderd jaar het best ontwikkelde. Zijn voorgangers Jeltsin en Gorbatsjov scoren juist het slechtst.

Tabel 8 VTsIOM-vraag: *Onder welke leider vindt u dat Rusland zich de afgelopen 100 jaar goed heeft ontwikkeld en onder welke leider juist niet?*
 (Gesloten vraag, één antwoord per leider, percentage)

	2007	2011
Poetin	67	61
Medvedev	–	54
Brezjnev	43	39
Nicolaas II	33	31
Stalin	37	28
Lenin	39	28
Chroesjtsjov	34	24
Jeltsin	9	17
Gorbatsjov	15	14

Opm. Resultaat van 29-30 oktober 2011

Bron: [VTsIOM](#)

Alle peilingen voor de Doemaverkiezingen van 4 december 2011 gaven een beter resultaat aan voor Poetins partij VR dan de werkelijke uitslag was. De meest logische verklaring hiervoor is een veel lagere opkomst. Van de ondervraagden die aangaven te gaan stemmen maar dit niet deden, zou het overgrote deel op VR hebben gestemd. Aangezien de potentiële kiezers voor VR ook de kiezers op Poetin zijn, zal Poetin de komende verkiezingen minder stemmen halen dan blijkt uit de januari-peilingen, tenzij het kiezersgedrag is veranderd. Een deel van de lagere opkomst werd gecompenseerd middels fraude (het volproppen van stembussen, meermaals stemmen), maar dit zit er nu niet meer in. Het staat derhalve bijna vast dat Poetin bij de verkiezingen minder steun zal vergaren.

[Terug naar 'Achtergrond'](#)